

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Назар Павлович ГРИНЬКІВ,

*аспірант кафедри галузевого права та
загальноправових дисциплін
Інституту права та суспільних
відносин, Відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна»
<https://orsid.org/0009-0005-2574-9581>*

Виконавче провадження є завершальною стадією юрисдикційного процесу, що забезпечує реальне втілення приписів судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів. Попри важливість цього інституту, питання його галузевої природи залишається дискусійним у вітчизняній правовій науці. Одні дослідники розглядають виконавче провадження як самостійну галузь права, інші – як підгалузь цивільного процесуального або адміністративного права. Актуальність теми зумовлена тим, що правильне визначення галузевої природи виконавчого провадження має безпосереднє практичне значення для визначення правового режиму діяльності органів примусового виконання, обсягу процесуальних гарантій учасників провадження та механізму оскарження рішень і дій виконавців. Реформування системи виконавчого провадження, здійснене в Україні у 2016–2017 роках із запровадженням інституту приватних виконавців, надало новий імпульс дискусії щодо правової природи цього інституту та поставило низку нових теоретичних і практичних питань.

Адміністративно-правова природа виконавчого провадження обумовлюється насамперед характером правовідносин, що виникають між органами примусового виконання та учасниками провадження. Відповідно до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 № 1403-VIII [3], Міністерство юстиції України здійснює реалізацію державної політики у сфері організації примусового виконання рішень та контроль за діяльністю приватних виконавців, що свідчить про публічно-правовий, а не приватноправовий характер цих відносин. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII [4], державний виконавець є державним службовцем, що здійснює владні повноваження від імені держави та наділений правом застосування заходів примусового виконання. Таким чином, відносини між виконавцем і боржником є відносинами «влада – підпорядкування», що є визначальною ознакою адміністративно-правових відносин у розумінні теорії адміністративного права.

Важливим аргументом є також публічно-правова мета виконавчого провадження – забезпечення верховенства права та авторитету судової влади, яка виходить за межі приватного інтересу стягувача. Саме ця публічна мета зумовлює наділення виконавця владними повноваженнями, що не є характерним для суб'єктів приватноправових відносин. На адміністративно-правову природу виконавчого провадження вказує і порядок оскарження рішень, дій та бездіяльності виконавців: відповідно до ч. 1 ст. 74 Закону № 1404-VIII [4], рішення, дії або бездіяльність державного виконавця можуть бути оскаржені до адміністративного суду в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV [5], що законодавчо підтверджує публічно-правовий характер відповідних правовідносин.

Запровадження інституту приватного виконавця Законом № 1403-VIII [3] ускладнило визначення галузевої природи виконавчого провадження, проте не змінило її адміністративно-правового характеру. Приватний виконавець, незважаючи на свій недержавний статус, здійснює публічні функції – примусове виконання рішень від імені держави – та наділений владними повноваженнями щодо боржника. Ця конструкція є аналогічною статусу нотаріуса чи арбітражного керуючого: приватна особа, що здійснює публічну функцію під контролем держави. Правовий статус приватного виконавця регулюється Законом України «Про приватних виконавців» від 02.06.2016 № 1403-VIII [3], відповідно до якого Міністерство юстиції здійснює контроль за його діяльністю, веде Єдиний реєстр приватних виконавців та застосовує дисциплінарні заходи. Наявність такого публічно-правового контролю свідчить, що приватний виконавець є суб'єктом, який здійснює делеговані публічні повноваження, що є характерною ознакою адміністративно-правових відносин.

Адміністративно-правова природа виконавчого провадження зумовлює необхідність забезпечення учасникам провадження гарантій, притаманних публічно-правовим відносинам. Оновним серед них є: право на оскарження рішень виконавця до суду та до Міністерства юстиції; право на правову допомогу; принцип пропорційності при застосуванні заходів примусового виконання; право на відшкодування шкоди, завданої незаконними діями виконавця. Практика ЄСПЛ у справах проти України, зокрема у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (2009) [6], засвідчила системну проблему невиконання судових рішень, що є порушенням статті 6 Конвенції та статті 1 Протоколу № 1, і підтверджує необхідність розгляду виконавчого провадження у публічно-правовому вимірі з відповідними адміністративно-правовими гарантіями.

Виконавче провадження в Україні має переважно адміністративно-правову природу, що обумовлена: публічно-правовим характером відносин між органами примусового виконання та учасниками провадження; владними повноваженнями виконавця щодо боржника;

публічною метою провадження; державним контролем за діяльністю як державних, так і приватних виконавців; адміністративно-судовим порядком оскарження рішень виконавців. Запровадження інституту приватного виконавця не змінює адміністративно-правової природи виконавчого провадження, оскільки приватний виконавець здійснює делеговані публічні повноваження під контролем Міністерства юстиції України. Подальший розвиток виконавчого провадження потребує вдосконалення адміністративно-правових гарантій його учасників з урахуванням стандартів ЄСПЛ та практики держав – членів Ради Європи.

Список використаних джерел:

1. Спасибо-Фатєєва І. В. Цивілістичні проблеми виконавчого провадження. Право України. 2021. № 3. С. 28–41.
2. Коліушко І. Б., Куйбіда Р. О. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України. Київ : Факт, 2003. 536 с.
3. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 29. Ст. 535.
4. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст. 542.
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–37. Ст. 446.
6. Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine : judgment of 15 October 2009. Application No. 40450/04. ECHR.